

Application Practices in Ukraine

The article explores the consequences of changes in the Ukrainian electoral legislation and examines causal relationships between changes in electoral systems and qualitative innovations in the political environment. Usually, changes to the electoral legislation took place on the eve of the next election of each electoral cycle, which gives grounds to claim that this has become a kind of electoral technology in the political struggle, since preference was given to the electoral system under which the party in power could gain the maximum number of votes. Disregarding the advice of international election monitoring organizations and leveling the expert opinion of domestic civil organizations, politicians dependent on representatives of financial and industrial groups continued to manipulate gaps in the legislation and did not codify the election legislation until December 2019. This article analyzes how the election systems evolved, as well as the main motives of legislative innovations and the reasons for choosing the optimal election system for Ukrainian society.

Keywords: *electoral system, parliamentary elections, electoral legislation, electoral cycle, electoral technology.*

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.32.05>

УДК352+323

Віктор Гаврилюк,

аспірант кафедри політичних наук

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ORCID 0000-0003-0682-9429; EMAIL: victorgavrilyuk@ukr.net

ДОСВІД УРЯДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ: УРОКИ ДЛЯ УРЯДУ УКРАЇНИ

Брекзит, пандемія, санкційна політика, створюють не найкращу економічну картину в історії Британії минулих десятиліть. Економічні та політичні реалії 2022 р. переконують, що Україна, як і Велика Британія, потребує «економічного дива». М. Тетчер на посаді прем'єр-міністра вдалося втілити це «диво» в реальність. Ще раніше Британії вдалося вирішити масштабну післявоєнну економічну кризу. Визначення прикладів актуального досвіду уряду Великої Британії під час реалізації актуальних завдань у соціально-економічній сфері дозволило обґрунтувати шляхи вдосконалення діяльності уряду України з метою підвищення рівня політичної відповідальності та подолання негативних соціально-економічних наслідків війни РФ проти України. Використано політико-, порівняльно-історичний методи, метод експертного консультування. У статті з'ясовано, що відновлення Європи за планом Маршалла допомогло і Великій Британії, але подальше відсторонення від ЄЕС спричинило відставання у економічному розвитку. Чинниками подальшого економічного успіху Великої Британії стали реформи уряду М. Тетчер: приватизація збиткових державних підприємств; зниження прибуткового податку та збільшення непрямих податків; скорочення дотацій підприємствам, депресивним регіонам; реформування державного апарату; стимулювання розвитку малого бізнесу; підтримка наукових досліджень; дерегуляція промисловості, бізнесу, соціальної сфери. Визначено шляхи вдосконалення діяльності уряду України з метою підвищення рівня політичної відповідальності та досягнення очікуваних результатів у соціально-економічній сфері: створення світового фонду для постраждалих від агресії РФ (України, Грузії, Молдови); воєнні успіхи, перемога України у війні – це нові можливості для уряду у проведенні непопулярних реформ; пропагування України як важливої частини європейської продовольчої та воєнної безпеки – альтернатива суперництву в спільноті; закономірним шляхом для поліпшення післявоєнного економічного становища України є повноцінне членство в ЄС.

Ключові слова: *уряд, план Маршалла, Україна, Велика Британія, Європейський Союз, репарації, РФ, держава-терорист.*

Вступ. Поєднання трьох факторів – брекзиту, пандемії COVID-19, вимушеної та необхідної санкційної політики проти РФ, створюють не найкращу економічну картину в історії Британії минулих десятиліть. Наприклад, споживча інфляція у Великій Британії підвищилася до 7 % у березні 2022 р. Це рекордний показник за останні 30 років (Milliken & Schomberg, 2022). З виконанням передвиборчих обіцянок в уряді Б. Джонсона теж проблеми: доводиться об'єктивно оцінювати ситуацію та пропонувати рішення, які відповідають вимогам часу, при цьому передвиборчі обіцянки стають другорядними (By Reality Check team BBC, 2022). Не спостерігається тенденції – «недообіцяно і перевиконано», що рекомендував практикувати М. Барбер у книзі «Як керувати урядом». До того ж в таких умовах занадто багато поставлено на карту у всьому, що стосується українського напрямку британської зовнішньої політики.

Початок липня 2022 р. запам'ятався кризою у британському уряді. Міністри, заступники, урядові чиновники масово звільнялися через скандал у керівній партії. Причиною невдоволення Консервативної партії стали неправдиві заяви резиденції прем'єр-міністра щодо колишнього заступника «парламентського кнута» К. Пінчера, якого звинувачують у домаганнях. Канцелярія Б. Джонсона стверджувала, що він не знав про цей інцидент і тому підтримав повторне призначення К. Пінчера у 2022 р., але пізніше прем'єр був змушений визнати, що це не так. Згодом глава британського уряду Б. Джонсон оголосив, що йде у відставку з поста лідера Консервативної партії, але залишиться прем'єр-міністром до обрання нового лідера восени. Б. Джонсон виявився неспроможним запобігати політичним скандалам, на зразок вечірки під час ковід, призначення сумнівних людей на посади. Долати кризові явища в соціально-економічній сфері зразка 2021–2023 рр. буде вже завданням нового уряду. Підтримка для України прогнозується й надалі, тому що це відповідає національним інтересам Великої Британії.

Економічні та політичні реалії 2022 р. переконують, що Україна, як певною мірою, і Велика Британія, потребують «економічного дива». М. Тетчер на посаді прем'єр-міністра Великої Британії вдалося втілити це «диво» в реальність. Ще раніше Великій Британії вдалося вирішити масштабну післявоєнну економічну кризу. Визначення прикладів актуального досвіду уряду Великої Британії під час реалізації актуальних завдань у соціально-економічній сфері дозволяє обґрунтувати шляхи вдосконалення діяльності уряду України з метою підвищення рівня політичної відповідальності та подолання негативних соціально-економічних наслідків війни РФ проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дописувачі-філософи С. Пивоваров, Є. Спирін, з посиланням на роботи Д. Келлі 2020 р., І. Робертс 2019 р., Е. Белл 2012 р., Н. Лонгмейта 2002 р., А. Марвіка 1998 р., Р. Д. Овері 1980 р., дослідили, як під час Другої світової британці пережили бомбардування, нестачу їжі та пального. Журналісти згадали, що відбувалося в тилу Великої Британії під час Другої світової, в архівних фото та плакатах того періоду. Економіст, народний депутат Я. Железняк у публікації «5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України» наводить досвід відновлення Європи за планом Маршалла. Серед всього іншого, автор пояснює економічні та політичні цілі Програми відновлення Європи (плану Маршалла). У публікації економіста В. Новікова «Російські репарації: пошук рішень триває» заслуговує уваги теза: «Якщо світ визнає РФ державою-спонсором тероризму, то Україна зможе використовувати її арештовані активи у світі для відбудови». Якщо після Другої світової війни Британська імперія вимагала репарації (відшкодування) від Німеччини, щоб відновити справедливість, то для України реальніше отримати кошти від конфіскації (відбирання) активів РФ. І. Матюшенко у науковій роботі 2021 р. «Політика «тетчеризму» у Великій Британії 1979–1990 рр.» досліджує особливості, етапи та наслідки реалізації політики «тетчеризму» у Великій Британії у 1979–1990 рр. як практичного втілення концепцій монетаризму, «шокової терапії» та політичного руху неоконсерватизму. Автор пояснює, що сьогодні вивчення світового досвіду оздоровлення та реформування економіки та соціальної сфери держави, аналіз різних моделей економічного розвитку при загальній тенденції до глобалізації економіки є

необхідною умовою просування успішної політики в державі. А. Трубайчук, С. Черевко дослідили особливості соціально-економічної політики британських консерваторів у 1979–1990 рр. М. Довбишем у публікації «Економічна криза у Великобританії в епоху тетчеризму та шляхи її вирішення» проаналізовано шляхи подолання рецесії, показано, що «тетчеризм» – унікальне явище, в основі якого були чітко сплановані урядові дії та обґрунтовані політичні рішення.

Метою цієї статті є визначення сучасного актуального досвіду уряду Великої Британії під час реалізації актуальних завдань у соціально-економічній сфері, корисного для уряду України. Історія британської державності сягає часів Римської імперії (I ст.) і періоду існування англосаксонських держав. Тож події другої половини ХХ ст. можна вважати сучасністю. Відтак це дозволяє конкретизувати наукові завдання: навести шляхи вирішення масштабної післявоєнної економічної кризи у Великій Британії; дослідити чинники економічного успіху Великої Британії після економічної й політичної кризи, зумовленої світовими процесами деколонізації; запропонувати шляхи вдосконалення діяльності уряду України з метою підвищення рівня політичної відповідальності та досягнення очікуваних результатів у соціально-економічній сфері – основним з яких є економічне зростання.

Методи дослідження: політико-історичний, порівняльно-історичний, метод експертного консультування.

Результати та дискусії. Зруйнована війною інфраструктура беззаперечно є кризовим явищем у соціально-економічній сфері. Зруйновані об'єкти це і зруйнований економічний потенціал. У 2023 р. Британія прийматиме конференцію з відновлення України. Варто нагадати, що у часи Другої світової війни Британія зазнавала атак німецьких бомбардувальників. З середини листопада 1940 р., крім Лондона, мішенню стали великі провінційні міста, промислові центри та порти. Одним із перших був Ковентрі, важливий інженерний центр і центр виробництва озброєнь. Майже третина будинків міста стала непридатною для проживання. Згодом німці почали бомбардувати Белфаст, Бірмінгем, Брістоль, Кардіфф, Шеффілд, Суонсі, Ліверпуль, Манчестер, Портсмут, Плімут, Ноттінгем, Брайтон, Саутгемптон та інші міста. З вересня 1940 р. по травень 1941 р. від авіаударів загинуло понад 43 тисячі мирних мешканців, близько половини з них – у Лондоні (Пивоваров, Спірін, 2022). Британці після війни на власному прикладі відчули критичну необхідність відновлення інфраструктури. Масштабну кризу було подолано за допомогою «Плану Маршалла», репарацій Німеччини, економічного потенціалу Британської імперії.

У рамках «Плану Маршалла» до грудня 1951 р. США надали 13 країнам Європи допомогу у розмірі 13,3 млрд доларів (148 млрд в цінах 2013 р.), більшу частину яких отримали Велика Британія (2,8 млрд), Франція (2,5 млрд), Італія та Німеччина (по 1,3 млрд). Поставки зі США були направлені на запобігання голоду, розвиток промисловості та ринку споживання (Лук'янюк, н.д.). Крім безпосередньо економічних, «План Маршалла» мав і політичні цілі. По-перше, однією з головних умов була повна відсутність комуністів в управлінні країни. Друга політична мета – це інтеграція економік країн Європи та налагодження співпраці між ними (Железняк, 2022).

Як зазначають експерти у 2022 р., репарації стягувались двома шляхами: або через акт про капітуляцію агресора або мирний договір – так платила Німеччина, або ж шляхом рішення ООН – так платив Ірак. Жоден з цих варіантів для України у війні з РФ наразі малоймовірний. Потрібний третій шлях – конфіскувати у РФ, як у держави-терориста (Новіков, 2022). Наслідком визнання РФ державою-терористом на міжнародній арені має стати і виключення її з ООН, як СРСР виключили з Ліги Націй після розв'язання війни з Фінляндією у 1939 р.

Відновлення економічного зростання – наступний напрямок визначення актуального досвіду уряду Великої Британії. Економічне зростання в період з 1950 по 1979 рр. у Сполученому Королівстві становило в середньому 2,25 % на рік, у той час як у континентальній Західній Європі середньорічні темпи зростання досягали 4 % (Матюшенко, 2021, с. 11).

З розвитком Європейської економічної спільноти, продовженням процесів деколонізації у світі, які стосувались в першу чергу Британської імперії, уряд Британії переосмислив ставлення до членства в ЄЕС. Подальше ігнорування статусу членства спричиняло економічне та політичне відставання країни. У 70-ті рр., після вступу до спільноти, Велика Британія розглядала об'єднання як торговельний і дипломатичний блок. Подолати економічні труднощі Великобританія намагалася за допомогою вступу до ЄЕС. Однак, незважаючи на стратегічні переваги цієї економічної кооперації, у короткостроковій перспективі членство на загальному ринку не дозволило Британії ні ліквідувати макроекономічні дефіцити, ні забезпечити політичне лідерство у Європі (Матюшенко, 2021, с. 14). Прихід консерваторів до влади у травні 1979 р. збігся за часом з настанням у Великій Британії глибокої економічної кризи.

Першим кроком уряду М. Тетчер щодо поліпшення економічної ситуації була проведена приватизація збиткових державних підприємств. Проведення приватизації збиткових державних підприємств є актуальним завданням і для уряду України. Станом на початок 2021 р. в Україні налічувалось 3600 державних підприємств, з яких: більше 1360 підприємств не провадило фінансово-господарську діяльність (Національна економічна стратегія на період до 2030 року, 2021, с. 37).

Поряд із масштабними заходами приватизації промисловості уряд М. Тетчер здійснював реформу державного апарату. Було скасовано урядові департаменти, із загальною кількістю 211 480 зайнятих осіб, а їхні функції передавалися приватним адміністративним інституціям. Головне завдання цих заходів – підвищити ефективність державного апарату, скоротити видатки на його утримання, прищепити і цій частині соціуму дух підприємництва, методи управління, що діяли у приватному секторі (Трубайчук, Черевко, 1999, с. 130).

На початку своєї роботи М. Тетчер сконцентрувалася на проведенні податкової політики, яка передбачала зниження прибуткового податку (прямих податків з доходу) та збільшення непрямих податків, у першу чергу – податку на додану вартість. З метою зниження темпів інфляції та обсягів грошової маси було збільшено облікову ставку (Childs, 2006, р. 185). Для боротьби з бюджетним дефіцитом урядом М. Тетчер застосовувалися вкрай непопулярні заходи. Було скорочено дотації державним підприємствам, також під скорочення потрапила допомога депресивним регіонам, було відчутно знижено витрати на соціальну сферу (Reitan, 2003, р. 30).

Уряд консерваторів, що очолила М. Тетчер, виступив проти реалізації великих державних соціальних програм. Соціальні проблеми вирішували ринковими методами. План реформ будувався на відмові від централізованого державного втручання у справи промисловості, бізнесу та особисті проблеми громадян. Дотримання таких принципів закономірно призвело до скорочення видатків, що виділяються урядом з бюджету на соціальне забезпечення (Pinker, 1990, р. 79). У зв'язку з цим в Україні уряду доцільно, як мінімум, запровадити накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, сприяти системі недержавного пенсійного забезпечення.

Уряд М. Тетчер стимулював розвиток малого бізнесу. Це сприяло економічному зростанню Великобританії та у довгостроковій перспективі зменшувало кількість безробітних, поліпшувало умови життя і праці британців. Малий та середній бізнес перетворився в нову економічну силу в структурі господарства (Довбиш, 2018, с. 6).

З метою підвищення конкурентоспроможності британської економіки уряд підтримував наукові дослідження і особливо ті розробки, які здійснювалися спільно науковими центрами та промисловими підприємствами. Проводилося насичення підприємств і комп'ютерною електронікою, робототехнікою, модулями. Внаслідок цього британські фірми, що зміцнили свої позиції, почали активно здійснювати зовнішню експансію і посилили свої позиції на світових ринках (Трубайчук, Черевко, 1999, с. 132). Цифрова трансформація державних послуг та процесів, економіки в Україні, підтримка наукових досліджень, зокрема у оборонній сфері, має бути пріоритетним напрямком.

Британська економіка у 1980-ті рр. зростала на 3–4 % швидше, ніж у інших провідних західних країнах. Водночас у 80-ті рр. скоротилися темпи зростання споживацьких цін. 1988 р. вони становили 4,9 %, тоді як 1979 р. – 13,6 % (Трубайчук, Черевко, 1999, с. 132).

Ще на початку правління рейтинг М. Тетчер опускався до найнижчого показника, який мали британські прем'єри, паралельно відбувалися часті протести. Ситуацію виправила переможна війна проти Аргентини за Фолклендські острови, це також дозволило М. Тетчер переобиратися на пост прем'єра у 1984 р. Але в напрямку євроінтеграції Британія не досягнула очікуваних результатів: не стала політичним лідером в спільноті на рівні з Францією та Німеччиною; безкомпромісна позиція М. Тетчер в економічних питаннях (єдиній валюті, внесках Британії у бюджет ЄЕС) призвела до того, що Велика Британія опинилася фактично в ізоляції всередині спільноти; конфронтаційний підхід М. Тетчер до ЄЕС не був оцінений її колегами по партії та став в результаті однією з причин, які змусили її піти у відставку в 1990 р.

Економічне зростання є однією з основних цілей суспільства поряд з економічною свободою, економічною ефективністю. Це кількісні та якісні зміни результатів і факторів виробництва, які в кінцевому підсумку призводять до підвищення добробуту суспільства та забезпечення нагромадження капіталів у необхідних розмірах (Кирєєв, 2009). Відповідно до урядових висновків, Україна має суттєві стратегічні переваги завдяки природним ресурсам, географічному положенню та якості людського капіталу, що загалом може стати основою для стрімкого економічного зростання держави. Україна отримала значні стартові можливості та ресурси після розпаду СРСР і здобуття незалежності. Проте через відсутність стимулів до модернізації та далекоглядної політики значна частина транспортної інфраструктури, енергетики, електричних та газових мереж перебувають у критичному стані, а експорт країни на 54 відсотки складається із товарів з низькою доданою вартістю. Причиною недостатньої реалізації зазначеного потенціалу є проведення непослідовної політики протягом багатьох років. Незавершення реформ не дало змоги Україні, на відміну від інших постсоціалістичних країн, перейти в ефективно функціонуючу ринкову економіку. Україна зіштовхнулася із збройною агресією РФ (Національна економічна стратегія на період до 2030 року, 2021, с. 2).

Отже, вдосконалювати діяльність уряду України, окремих центральних органів виконавчої влади можна шляхом практикування таких ідей:

– потрібно законодавчо врегулювати єдиний підхід до збирання, накопичення та аналізу втрат України від агресії РФ, що дасть змогу державі узагальнити та визначити дійсний розмір збитків. Наприклад, у Раді вже зареєстровано відповідний законопроект (№ 7193). РФ має відшкодувати всі втрати України. Це можливо лише за умови визнання РФ державою-спонсором тероризму на міжнародному рівні. Тож, досвід британського уряду з відновлення зруйнованої інфраструктури коштом агресора є актуальним, особливо за принципом «від конфіскацій сьогодні до репарацій завтра»;

– у рамках «Плану Маршалла» Велика Британія отримала найбільшу допомогу. Сьогодні ж уряду України потрібно розуміти прірву між очікуваннями фінансової підтримки і реальною готовністю партнерів її надавати. Цю прірву можна подолати після завершення війни на умовах України, отримання Україною гарантій безпеки у майбутньому. В умовах війни, поряд з домовленостями про екстрену фінансову підтримку, потрібно продумати майбутню політику незворотності, замість політики дрейфування. Результатом цього мають стати домовленості зі стратегічними партнерами щодо створення світового фонду для постраждалих від агресії РФ. Який доцільно наповнювати і коштом агресора за принципом «від конфіскацій сьогодні до репарацій завтра». Україна, Грузія, Молдова – жертви російської агресії, які мають спільно визначити напрямки використання коштів цього фонду, а G7 погоджувати. Кошти потрібно не направляти до бюджетів країн безпосередньо, а виділяти за цільовим призначенням. Уряд України має стати ініціатором створення такого фонду. Однією з головних умов отримання допомоги повинна бути відсутність проросійських партій в управлінні країни. У разі демократичних перетворень в Сирії, на цю

країну теж потрібно поширювати підтримку фонду. Доцільно створити преференції для країн, корпорацій, які готові взяти шефство у відновленні регіонів, міст або галузей постраждалих від війни;

– незважаючи на випробування, з якими зіштовхнулася Україна через російську агресію, залишається надважливим завданням провести реформи, необхідні для завершення європейської інтеграції України. Для досягнення такої мети необхідно зберігати консолідацію еліт та їх консенсус на основі українських національних інтересів. Відповідно, у XXI ст. вимоги до компетентності та відповідальності еліт будуть лише зростати.

– забезпечити повну енергонезалежність країни до 2024 р. було амбітним планом. Отже, це має стати одним із головних завдань уряду після перемоги України у війні. Завдання мінімум – диверсифікація джерел енергії; геологічна розвідка родовищ нафти і газу; використання відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. У короткостроковій перспективі доцільно отримувати енергетичні ресурси з ЄС, Азербайджану;

– реформи уряду М. Тетчер посприяли стабілізації економіки Великої Британії у 1990-х рр., тому уряду України слід звернути на них увагу: приватизація збиткових державних підприємств; зниження прибуткового податку та збільшення непрямих податків; скорочення дотацій державним підприємствам, депресивним регіонам; реформування та скорочення державного апарату; стимулювання розвитку малого бізнесу; підтримка наукових досліджень; дерегуляція промисловості, бізнесу, соціальної сфери;

– ухвалення та імплементація євроінтеграційних реформ на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, виконання пов'язаних з цим зобов'язань є критерієм професійної компетентності владної еліти, зокрема уряду, та легітимності політики, що є підґрунтям політичної відповідальності. Економіка України послаблена пандемією, війною, та в низці напрямів має значну залежність від північно-східних сусідів, що може прирівнятися до економічних наслідків Другої світової війни, процесів деколонізації для Великої Британії. Тому цілком закономірним шляхом до поліпшення ситуації у свій час для обох країн стало прагнення членства в ЄС. Україна має позиціонувати себе, як важливу частину європейської продовольчої та воєнної безпеки.

Висновки. Отже, в цій роботі було наведено шляхи вирішення післявоєнної економічної кризи у Великій Британії. Основний з них це реалізація програми відновлення Європи (відновлення Європи за планом Маршалла). Британія отримала найбільшу частину допомоги, але відсторонення від ЄЕС спричинило відставання у економічному розвитку від країн континентальної Європи. Чинниками економічного успіху Великої Британії після економічної та політичної кризи, зумовленої світовими процесами деколонізації, стали реформи уряду М. Тетчер у 1980-х рр.: приватизація збиткових державних підприємств; зниження прибуткового податку та збільшення непрямих податків; скорочення дотацій державним підприємствам, депресивним регіонам; реформування та скорочення державного апарату; стимулювання розвитку малого бізнесу; підтримка наукових досліджень, особливо наукових центрів та промислових підприємств; дерегуляція промисловості, бізнесу, соціальної сфери. Це дозволяє запропонувати шляхи вдосконалення діяльності уряду України: створення світового фонду для постраждалих від агресії РФ; воєнні успіхи, перемога України у війні з РФ – це можливість уряду проводити непопулярні реформи; пропагування України, як важливої частини європейської продовольчої та воєнної безпеки; закономірним шляхом для поліпшення післявоєнного економічного становища України є повноцінне членство в ЄС. Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку механізмів інтенсифікації екстреної фінансової допомоги для України.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Довбиш, М. (2018). Економічна криза у Великобританії в епоху тетчеризму та шляхи її вирішення. *Науковий журнал «Політикус»*, Вип. 3, 4–8.

2. Железняк, Я. (2022, квітень, 13). *5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України*. Лівий берег. https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html
3. Кабінет Міністрів України. (2021). Постанова Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. №179. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
4. Киреев, С. (2009). *Економічне зростання*. Енциклопедія сучасної України. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18789
5. Лук'янюк, В. (н.д.). *План Джорджа Маршалла*. Цей день в історії. <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>
6. Матюшенко, І. (2021). *Політика «тетчеризму» у Великій Британії 1979–1990 рр.* Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.
7. Новіков, В. (2022, квітень, 26). *Російські репарації: пошук рішень триває*. Економічна правда. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/26/686244/>
8. Пивоваров, С. та Спірін, Є. (2022, червень, 8). *Під час Другої світової британці теж пережили бомбардування, нестачу їжі та пального*. Бабель. <https://babel.ua/texts/79629-pid-chas-drugoji-svitovoji-britanci-tezh-perezihili-bombarduвання-nestachu-jizhi-ta-palnogo-sperechalisya-hto-bilshiy-patriot-ale-zgurtuvalis-i-vistoyali-os-yak-ce-bulo-v-arhivnih-foto>
9. Трубайчук, А. та Черевко, О. (1999). Особливості соціально-економічної політики британських консерваторів у 1979–1990 рр. *Український історичний журнал*, Вип. 2, 125–133.
10. By Reality Check team BBC (2022, July, 7). *Boris Johnson resignation: Did the outgoing prime minister meet his pledges?* BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-58401767>
11. Childs, D. (2006). *Britain since 1945: a political history*.
12. Milliken, D., Schomberg, W. (2022, April, 13). *UK inflation hits 30-year high of 7%, adding to pressure on government*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/uk/uk-inflation-jumps-30-year-high-70-march-2022-04-13/>
13. Pinker, R. (1990). *Social Work in an Enterprise Society*.
14. Reitan, E. (2003). *The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the Transformation of Modern Britain, 1979–2001*.

REFERENCES:

1. Dovbysh, M. (2018). *Ekonomichna kryza u Velykobrytanii v epokhu tetcheryzmu ta shliakhy yii vyrishennia*. [Economic crisis in Great Britain during the era of Thatcherism and ways to solve it.] *Naukovyi zhurnal «Politykus»*, Вип. 3, 4–8. [in Ukrainian].
2. Zhelezniak, Ya. (2022, kviten, 13). *5 istorii ekonomichnoho uspikhu pislia viiny: svitovyi dosvid dlia Ukrainy*. [5 stories of economic success after the war: world experience for Ukraine.] *Livyi bereh*. https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html [in Ukrainian].
3. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2021). *Postanova Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku*. [Resolution on approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030.] №179. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Kyreiev, S. (2009). *Ekonomichne zrostannia*. [Economists Growth.] *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18789 [in Ukrainian].
5. Luk'ianiuk, V. (n.d.). *Plan Dzhordzha Marshalla*. [George Marshall Plan.] *Tsei den v istorii*. <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/> [in Ukrainian].
6. Matiushenko, I. (2021). *Polityka «tetcheryzmu» u Velykii Brytanii 1979–1990 rr*. [The policy of «Thatcherism» in Great Britain 1979–1990.] *Sumy: Sumskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni A. S. Makarenka*. [in Ukrainian].

7. Novikov, V. (2022, kviten, 26). *Rosiiski reparatsii: poshuk rishen tryvaie*. [Russian reparations: the search for solutions continues.] Ekonomichna pravda. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/26/686244/> [in Ukrainian].
8. Pyvovarov, S. ta Spirin, Ye. (2022, cherven, 8). *Pid chas Druhoi svitovoi brytantsi tezh perezhly bombarduvannia, nestachu yizhi ta palnoho*. [During World War II, the British also experienced bombings, food and fuel shortages]. Babel. <https://babel.ua/texts/79629-pid-chas-drugoji-svitovoji-brytanci-tezh-perezhili-bombarduvannya-nestachu-jizhi-ta-palnogo-sperechalisya-hto-bilshiy-patriot-ale-zgurtuvalis-i-vistoyali-os-yak-ce-bulo-v-arhivnih-foto> [in Ukrainian].
9. Trubaichuk, A. ta Cherevko, O. (1999). Osoblyvosti sotsialno-ekonomichnoi polityky brytanskykh konservatoriv u 1979–1990 rr. [Peculiarities of the socio-economic policy of the British conservatives in 1979–1990.]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, Vyp. 2, 125–133. [in Ukrainian].
10. By Reality Check team BBC (2022, july, 7). *Boris Johnson resignation: Did the outgoing prime minister meet his pledges?* BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-58401767>
11. Childs, D. (2006). *Britain since 1945: a political history*.
12. Milliken, D., Schomberg, W. (2022, april, 13). *UK inflation hits 30-year high of 7%, adding to pressure on government*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/uk/uk-inflation-jumps-30-year-high-70-march-2022-04-13/>
13. Pinker, R. (1990). *Social Work in an Enterprise Society*.
14. Reitan, E. (2003). *The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the Transformation of Modern Britain, 1979–2001*.

Viktor Havryliuk,

*PhD student of the Department of Political Science,
National Pedagogical Dragomanov University*

The Experience of the Government of the Great Britain During the Implementation of Current Tasks in the Social and Economic Sphere: Lessons for the Government of Ukraine

Brexit, the pandemic, the sanctions policy have not had a good impact on the Great Britain's economic in the past decades. The economic and political realities of 2022 demonstrated that like Great Britain, Ukraine, needs an "economic miracle." M. Thatcher, as the prime minister, managed to turn this "miracle" into reality. Even earlier, Britain managed to solve a large-scale post-war economic crisis. Identifying examples of the successful experience of the government of Great Britain during the implementation of current tasks in the socio-economic sphere made it possible to substantiate the ways of improving the activity of the government of Ukraine in order to increase the level of political responsibility and overcome the negative socio-economic consequences of the war of the Russian Federation against Ukraine. Political-historical, comparative-historical methods, the method of expert consultation were use in this article. The article finds out that the recovery of Europe according to the Marshall Plan helped Great Britain, but the subsequent exclusion from the EEC caused a lag in economic development. The factors of further economic success of Great Britain were the reforms of M. Thatcher's government: privatization of loss-making state enterprises; reduction of income tax and increase of indirect taxes; reduction of subsidies to enterprises, depressed regions; reforming the state apparatus; stimulation of small business development; support for scientific research; deregulation of industry, business, social sphere. The ways of improving the activity of the government of Ukraine in order to increase the level of political responsibility and achieve the expected results in the socio-economic sphere have been determined: the creation of a global fund for victims of the aggression of the Russian Federation (Ukraine, Georgia, Moldova); military successes, Ukraine's victory in the war are new opportunities for the government to carry out unpopular reforms; promoting Ukraine as an important part of European food and military security - an alternative to rivalry in the community; full membership in the EU is a natural way to improve the post-war economic situation of Ukraine.

Keywords: government, Marshall Plan, Ukraine, Great Britain, European Union, reparations, Russian Federation, terrorist state.